

Juryrapport
Charlotte Köhler
Prijs 2023 voor
Peer Wittenbols

In 1996, een aantal jaren na zijn studie aan de Toneelacademie van Maastricht, schrijft Peer Wittenbols, 30 jaar oud, het stuk *Zog* dat zo begint:

‘Ze zingen, de vogels. Op de velden, vet van lente, zingen ze. In de suizende bossen, en aan zee waar de wind begint, zingen ze. En ergens anders op daken, of binnen. Ze zingen waar bergen zijn en op de vlakten. Alles is goed. Overal waar ooit chaos was (zonder maat, zonder begin en oneindig), is nu eindeloos het leven en klinkt het lied. Overal zingt de vogel. En het varken knort en de koe zegt boe, het meisje speelt, bloemen trillen in de avond hier en daar en daar en in het land waar de lynx thuis is, overal. (...) Overal zwellen vruchten. De wereld groeit zich eetbaar. Bomen vol liedjes. Vrouwen vol kinderen. Handen vol werk. (...) Ik kan gaan slapen.’

23 jaar later, in 2019, 3 jaar voor de oorlog in Oekraïne uitbreekt, schrijft hij *Trojan Wars*. De een-na-laatste scene van dat stuk begint als volgt:

‘Er was eens een meisje. Net zo oud als jij. En dat had geen vader, want die was dood. En dat had geen moeder, want die was ook dood. En in alle kamertjes van het huis was het stil, want ook haar broertjes en zusjes waren allemaal dood.’

*Ze waren er nog wel.
Maar ze waren wel dood.
En de burens waren dood.
En de hond was ook doodgemaakt.
En iedereen van het dorp was dood, hoe hard het meisje ook tegen ze aanschopte en riep: opstaan!’*

Tussen deze twee literaire en inhoudelijke uitersten speelt het veelzijdige oeuvre van Peer Wittenbols zich af. Tussen deze twee polen van verwachting en ontgoocheling speelt ook zijn opus magnum *Trojan Wars* zich af.

Trojan wars is een poëtische klap in je gezicht. Een klap die de dagelijkse gruwelijkheden van een oorlog weerspiegelt in de taal van een dichter op een moment in de geschiedenis dat vrede voor Europa en voor de wereld geen zekerheid meer is. Peer Wittenbols doet dat op een onnavolgbare manier: door zijn rijke verbeelding en zijn gerijpte schrijverschap los te laten op een waaier aan situaties en een eindeloze stoet personages uit de Trojaanse Oorlog. Die naarmate het stuk vordert, elke oorlog blijkt te zijn.

Als voorbereiding op het schrijven van *Trojan Wars*, bestudeerde Peer Wittenbols de *Ilias* en andere verhalen over de beroemde Griekse en Trojaanse vrouwen en mannen die in het epos voorkomen. Maar hij dook eveneens in de getuigenverlagen van soldaten, doctoren en burgers over de grote wereldoorlogen, de Vietnamoorlog en andere moderne oorlogen. Hij las en bekeek speeches en redevoeringen van legerleiders en politici van toen en nu. Vervolgens kauwde hij er lang en zorgvuldig op, overlegde intens met regisseur Noël Fischer en dramaturge Martine Manten en braakte vervolgens zijn eigen verontrustende interpretatie van de Trojaanse Oorlog uit, bestaande uit drie delen, elk met een eigen sfeer en dynamiek.

In deel 1 staat aanvankelijk de liefde centraal, de levensvreugde, de belofte, de hoop. De eerste regieaanwijzing van het stuk spreekt van ‘feestende, dansende, zingende, drinkende, lachende mensen’. En wie wil daar niet bij horen? Paris en Helena in ieder geval wel. Wittenbols beschrijft hoe hun plotseling opvlammende, maar ongepaste liefde – want Paris is de koning van Troje en Helena is de vrouw van Menelaos, de koning van de Grieken – de splijtzwam wordt die mensen en goden steeds verder uit elkaar en tot een oorlog drijft. Wittenbols weet op virtuoze wijze klassieke personages als Cassandra, Achilles, Apollo, Helena, Iphigeneia of Odysseus zo neer te zetten dat ze tegelijkertijd moderne mensen cq jongeren worden die hun eigen lot bevragen en toekijken hoe hun wereld langzaam maar zeker afglijdt naar een universum van angst. ‘En angst stinkt. Echte angst stinkt Achilles. Ga maar ruiken.’ In deel 2 confronteert Wittenbols ons met de meedogenloze

werkelijkheid van een oorlog. Met mensen die vechtmachines worden, ‘moordmachines, zuipmachines, neukmachines, sterfmachines, vergeetmachines’. Kortom machines. Het is een onontkoombaar, inkzwart deel. Maar niettemin schitterend. Hoe kan dat? Omdat Peer Wittenbols elke situatie, elke confrontatie, elke emotie in precies de juiste taal weet te vangen. De ene keer rauw, compact, realistisch, de andere keer subtiel, poëtisch, surreëel.

In deel 3 is de oorlog voorbij. Of zou de oorlog voorbij moeten zijn. Maar hij blijkt nog in ieder ding en in ieder levend wezen te zitten. ‘Die nacht kroop het meisje bij haar dode moeder in bed. Ik hoop maar dat ik er morgen niet meer ben, zei ze zachtjes tegen niemand. En ze droomde drie keer dat ze stierf. Maar het werd gewoon weer ochtend. Helaas. En de volgende dag weer. En weer. En weer.’

Trojan Wars brengt lyrische en epische elementen samen en is niet alleen imposant vanwege omvang en onderwerp maar ook omdat Wittenbols er in slaagt heel dicht bij de belevingswereld van jongeren te blijven zonder te vervallen in versimpeling. In het stuk markeert het begin van de oorlog het einde van de jeugd, het verlies van de waardigheid en daarmee van het vermogen de wereld met open armen en een warm hart te ontmoeten. In de diepte en breedte van deze ontluistering ligt de originaliteit van het stuk, dat zich ver voorbij het domein van de bewerking ontwikkelt tot een volledig zelfstandige tekst. De stijl lijkt soms op hedendaagse jeugdtaal maar wordt steeds vervreemd. De monologen zijn vaak confronterend als het gaat om jonge personages die over hun ervaring met geweld spreken. Achter ogenschijnlijk nuchtere beschrijvingen gaat soms een onwaarschijnlijke wreedheid schuil. Het onbegrip voor een wereld die zinloos ten onder gaat, wordt op een heldere bijna lichte manier verwoord. Er ligt uiteindelijk een volwaardige, zeer volwassen theatertekst van het hoogste niveau voor waar wij als jury eenvoudigweg niet omheen konden.

Trojan Wars werd in 2019 geschreven in opdracht van HNT-jong en is een hoogtepunt in het omvangrijke oeuvre dat Wittenbols de afgelopen dertig jaar schreef. Naast toneelteksten omvat het ook poëzie, verhalen, liedteksten, vertalingen van liederen, hoorspelen en filmscenario’s. Zijn artistieke omzwervingen lijken daarbij stevast tot een verrijking en een verdieping van zijn toneelwerk te leiden en vandaaruit tot een constant hoog niveau en een indrukwekkende carrière.

Vanaf het begin van zijn loopbaan zit Wittenbols dicht op de theaterpraktijk. Opgeleid als docent en regisseur in Maastricht is hij mede-oprichter van het gezelschap de Federatie in die stad. Samen met kompaan Rob Ligthert maakt hij later de stap naar Theater van het Oosten dat zij tot Theater Oostpool

omdopen. Wittenbols ontwikkelt zich tijdens deze stappen tot een veel producerende en veelzijdige schrijver. In de stap van de kleine naar de grote zaal wordt hij een schrijver die zowel thuis is in psychologische keukendrama’s als in epische vertellingen. Hij is een van de weinigen die vanuit zijn schrijverschap mede-vormgeeft aan een Bis-theater. Het brengt Wittenbols een verdere verbreding en bekendheid.

Uit Wittenbols stukken spreekt een groot begrip voor de werkvloer. Hij werkt intens samen met dramaturgen en regisseurs. En schrijft met grote liefde voor acteurs. Het oeuvre van Wittenbols komt niet geïsoleerd tot stand maar lijkt altijd het product van een grotere gemeenschap te zijn. Toch behoudt het in elke samenwerking en ondanks een grote verscheidenheid in vorm en inhoud altijd zijn eigen heldere stem en zijn unieke signatuur.

Het is de jury een eer en een genoegen de Charlotte Köhlerprijs 2023 toe te kennen aan Peer Wittenbols voor zijn stuk *Trojan Wars*.

Jury
**Sruti Bala,
Gable Roelofsen
en Ad de Bont**

AUTEURS

Charlotte
Köhler
Prijs 2023

PRIJZEN

Peer
Wittenbols